

Prof. univ. dr. CONSTANTIN MITRACHE • Conf. univ. dr. CRISTIAN MITRACHE

DREPT PENAL ROMÂN
Partea generală

Prof. univ. dr.
Constantin MITRACHE

Conf. univ. dr.
Cristian MITRACHE

**Facultatea de Drept
Universitatea din București**

DREPT PENAL ROMÂN

Partea generală

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICI UN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
UNUIA DINTRE AUTORI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI,
APLICATE PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MITRACHE, CONSTANTIN

Drept penal român : partea generală : conform Noului Cod

penal : curs universitar / Constantin Mitrache, Cristian Mitrache. -

București : Universul Juridic, 2014

ISBN 978-606-673-520-9

I. Mitrache, Cristian

343(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Cuvânt-înainte

Cursul *Drept penal român. Partea generală* este destinat studenților din anul II de studiu de la Facultatea de Drept.

La elaborarea cursului au fost avute în vedere reglementările noului Cod penal (Legea nr. 286/2009) și ale Legii nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a noului Cod penal.

Noile reglementări din Codul penal au fost examinate și sistematizate pe instituțiile fundamentale ale dreptului penal: infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunile de drept penal.

Instituțiile de drept penal care au cunoscut o reglementare nouă au primit un spațiu generos în cadrul cursului, beneficiind de explicații mai ample, pentru o cunoaștere de amănunt. În acest sens, ar putea fi enumerate problemele de aplicare a legii penale în timp și spațiu, noțiunea de „infracțiune”, cauzele justificative și de neimputabilitate, pedepsele accesorii și pedepsele complementare, răspunderea penală a minorilor, răspunderea penală a persoanei juridice ș.a.

Prin valorificarea opiniilor exprimate în literatura de specialitate s-a oferit o deschidere pentru o mai bună cunoaștere a instituțiilor de drept penal de către studenți și de către cei interesați.

Autorii

ABREVIERI

I. Tratate, cursuri, monografii citate frecvent

Dongoroz I – **Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, Costică Bulai, Rodica Stănoiu**, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. I, Editura Academiei, București, 1969

Dongoroz II – **Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Rodica Stănoiu, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, Costică Bulai, Victor Roșca**, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. II, Editura Academiei, București, 1970

V. Dongoroz – **Vintilă Dongoroz**, *Drept penal*, Editura SOCEC & Co., București, 1939

C. Bulai, B.N. Bulai – **Costică Bulai, Bogdan Nicolae Bulai**, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007

I. Oancea – **Ion Oancea**, *Drept penal. Partea generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971

M. Basarab – **Matei Basarab**, *Drept penal*, vol. I și II, ediția a II-a, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1995

Comentariu I – **Th. Vasiliu, G. Antoniu, Șt. Daneș, Gh. Dărăngă, D. Lucinescu, V. Papdopol, D. Pavel, D. Popescu, V. Rămureanu**, *Codul penal român comentat și adnotat, vol. I, Partea generală*, Editura Științifică, București, 1972

Practica judiciară I, II – **George Antoniu, Constantin Bulai, Rodica Mihaela Stănoiu, Avram Filipaș, Constantin Mitrache, Vasile Papadopol, Cristina Filișan**, *Practică judiciară penală, Partea generală*, vol. I (1988); vol. II (1990), Editura Academiei Române, București

Repertoriu I, II – **Vasile Papadopol, Mihai Popovici**, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală*, Editura Științifică și Enciclopedică:

I – *pe anii 1969-1975*, București, 1977

II – *pe anii 1976-1980*, București, 1982

Repertoriu III – Vasile Papadopol, Ștefan Daneș, Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1985, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

M. Zolyneak, M.I. Michinici – Maria Zolyneak, Maria Ioana Michinici, *Drept penal. Partea generală*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1999

Explicații preliminare..., op. cit., vol. I – George Antoniu (coordonator), Costică Bulai, Constantin Duvac, Ioan Griga, Gheorghe Ivan, Constantin Mitrache, Ioan Molnar, Ilie Pascu, Viorel Pașca, Ovidiu Predescu (autori), *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. I (art. 1-52), Editura Universul Juridic, București, 2010

Explicații preliminare..., op. cit., vol. II – George Antoniu (coordonator), Alexandru Boroi, Bogdan-Nicolae Bulai, Costică Bulai, Ștefan Daneș, Constantin Duvac, Mioara-Ketty Guiu, Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, Ioan Molnar, Ion Ristea, Constantin Sima, Vasile Teodorescu, Ioana VasIU, Adina Vlășceanu (autori), *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. II (art. 53-187), Editura Universul Juridic, București, 2011

V. Pașca – Viorel Pașca, *Drept penal. Partea generală*, ediția a III-a, actualizată cu modificările la zi ale Codului penal, Editura Universul Juridic, București, 2014

II. Titluri de periodice

- A.U.B.** – Analele Universității din București, Seria Științe juridice
- J.N.** – Revista „Justiția Nouă”
- L.P.** – Revista „Legalitatea populară”
- R.R.D.** – Revista Română de Drept
- S.C.J.** – Revista „Studii și Cercetări Juridice”
- R.D.** – Revista „Dreptul”
- R.D.P.** – Revista de Drept penal

II. Referiri la practică judiciară, denumiri de acte normative, hotărâri judecătorești

- Col. p.** – Colegiu penal
- C.D.** – Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem

C.S.J.	–	Curtea Supremă de Justiție
C.A.	–	Curtea de Apel
C.p.	–	Codul penal
C.p.p.	–	Codul de procedură penală
C.C.	–	Curtea Constituțională
C. civ.	–	Codul civil
d.	–	decizie
D.î.	–	Decizie de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem
d.p.	–	decizie penală
I.C.C.J.	–	Înalta Curte de Casație și Justiție
J.	–	Judecătorie
L.	–	Lege
s.p.	–	secție penală
st.p.	–	sentință penală
T.j.	–	Tribunalul județean
T.m.	–	Tribunalul municipal
T.mil.	–	Tribunalul militar
T.reg.	–	Tribunalul regional
T.S.	–	Tribunalul Suprem
T.U.B.	–	Tipografia Universității București

Titlul I

Aspecte generale

CAPITOLUL I

Noțiuni introductive

Secțiunea I

DREPTUL PENAL CA RAMURĂ DE DREPT

§ 1. Noțiunea dreptului penal

1. **Preliminarii.** O condiție de existență a oricărei societăți, din toate timpurile și peste tot în lume, a constituit-o apărarea valorilor sociale împotriva faptelor periculoase pentru aceste valori, apărare de care depindea normala conviețuire în societate. După apariția statului, funcția de apărare a valorilor sociale esențiale pe care se întemeiază și dezvoltă societatea se realizează și cu ajutorul dreptului penal.

Interzicând faptele periculoase pentru valorile sociale și prevăzând sancțiunile aplicabile celor care săvârșesc astfel de fapte, dreptul penal contribuie la apărarea acestor valori.

În sensul de mai sus, termenul *drept penal* este folosit pentru a denumi ramura de drept ca sistem al normelor juridice penale ce reglementează relațiile de apărare socială; dar același termen, *drept penal*, se folosește și pentru a denumi *știința dreptului penal* ca ansamblu de idei, teorii, concepții cu privire la dreptul penal¹.

Între cele două accepțiuni nu se poate pune semnul egalității, deși între ele există o legătură organică, obiectul științei dreptului penal fiind dreptul penal ca ramură de drept.

În literatura juridică de specialitate străină, dreptul penal mai este denumit și *drept criminal*², denumire ce derivă de la cuvântul latin *crimen* = *crimă*, adică fapta infracțională interzisă.

¹ A se vedea, pe larg, **Costică Bulai, Bogdan Nicolae Bulai**, *Manual de drept penal, Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 7.

² **Roger Merle, André Vitu**, *Traité de droit criminel*, Cujas, Paris, 1967.

În aceeași ordine de idei, denumirea „drept penal” derivă de la cuvântul latin *poena = pedeapsă*, deci de la sancțiunea aplicabilă pentru fapta interzisă.

Și într-un sens și în celălalt, denumirea s-ar referi doar la una dintre instituțiile fundamentale ale acestei ramuri de drept, respectiv la pedeapsă ori la fapta infracțională.

Având în vedere obiectul și scopul reglementării juridice de apărare a valorilor sociale, s-a propus și denumirea de *drept al apărării sociale*, denumire care nu a avut susținere în literatura de specialitate, fiindcă nu sugerează specificul dreptului penal ca ramură de drept.

Considerăm că denumirea de „drept penal”, impunându-se în timp, își păstrează actualitatea și vigoarea, ea însemnând, atât în sens juridic penal, cât și în sens obișnuit, același lucru, o ramură distinctă a dreptului care reglementează o activitate specifică – de apărare socială.

2. Definiția dreptului penal. În literatura de specialitate, dreptul penal a cunoscut și cunoaște o diversitate de definiții determinate de subiectivismul autorilor¹. În definirea dreptului penal trebuie reținute trăsăturile specifice ale acestei ramuri de drept cu privire la obiect, metoda specifică de reglementare, scopul acesteia, ca și modul specific de realizare a acestui scop.

Având în vedere elementele de mai sus, așa cum s-a susținut în literatura juridică de specialitate, apreciem că dreptul penal se poate defini ca: „*sistemul normelor juridice care reglementează relațiile de apărare socială prin interzicerea ca infracțiuni, sub sancțiuni specifice denumite pedepse, a faptelor periculoase pentru valorile sociale, în scopul apărării acestor valori, fie prin prevenirea infracțiunilor, fie prin aplicarea pedepselor celor care le săvârșesc*”².

Ca ramură de drept, dreptul penal nu reprezintă doar o sumă de norme juridice, ci un ansamblu de norme juridice structurat în sistem, după criterii științifice în jurul unor norme cu caracter de principiu și pe instituțiile fundamentale ale dreptului penal – *infracțiunea, sancțiunile de drept penal și răspunderea penală*.

Fiind o ramură distinctă a dreptului, dreptul penal are un obiect propriu de reglementare, și anume o categorie aparte de relații sociale, relații create în jurul și datorită valorilor sociale de a căror apărare depinde existența și dezvoltarea societății.

Pentru o informare cât mai largă a cititorului, prezentăm unele definiții ale dreptului penal cunoscute în literatura juridică de specialitate mai veche și mai nouă. Vom reda, pentru început, câteva dintre definițiile date dreptului penal în literatura juridică mai veche.

¹ A se vedea, pe larg, și alte definiții în **Viorel Pașca**, *Drept penal. Partea generală*, ediția a III-a, actualizată cu modificările la zi ale Codului penal, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 14 și urm.

² **C. Bulai, B.N. Bulai**, *op. cit.*, p. 2.

În cursul de Drept penal din 1912, prof. Ioan Tanoviceanu, pe care îl putem socoti părintele dreptului penal român modern, definea dreptul penal ca „*acea ramură a dreptului public care se ocupă de infracțiuni și de pedepsele ce trebuiesc aplicate acelor care le comit*”¹. Interesante sunt și definițiile dreptului penal date de alți autori², pe care prof. Tanoviceanu le-a reținut în cursul său din anul 1912.

În concepția autorilor de la noi din perioada interbelică, dreptul penal a fost definit diferit, astfel, marele penalist român prof. Vintilă Dongoroz aprecia că denumirea de „drept penal” este susceptibilă de a avea mai multe înțelesuri: drept penal pozitiv, obiectiv și subiectiv, cu definiții distincte³. **Dreptul penal pozitiv** ar fi „*totalitatea (ansamblul) normelor juridice care privesc reglementarea reacțiunii represive la un moment dat într-un grup social oarecare*” sau prin drept penal se înțelegea „*toate rânduielele juridice care privesc faptele penale, sancțiunile penale și modul lor de aplicare și care se găsesc în vigoare (existente) în momentul actual în legislațiunea unui stat*”. **Dreptul penal obiectiv** este „*substanța juridică a regulilor de drept privitoare la reacția represivă, adică aceea ce decurge ca îndatoriri, restricționări și consecințe din normele care reglementează reacția represivă*”. **Dreptul penal subiectiv** este „*dreptul statului (societății) de a crea norme juridice sancționate cu pedepse (jus puendi)*”.

O definiție mai largă o întâlnim în monografia⁴ *Infracțiunea penală și culpabilitatea* a prof. N.T. Buzea, în care se arată că dreptul penal „*constă în acele legi de drept intern prin care popoarele, în virtutea suveranității și în*

¹ **I. Tanoviceanu**, *Curs de drept penal*, vol. I, Atelierele grafice SOCEC & Co. Societate anonimă, București, 1912, p. 3.

² Redăm câteva dintre aceste definiții: 1) **J. Ortolan**, pe care prof. Tanoviceanu îl consideră unul dintre fruntașii științei penale franceze, definea dreptul penal „*o concepțiune a rațiunii omenești deduse din drepturile omului cu societatea, în care societatea are facultatea de a face să sufere omul un rău din cauza violărei de drept penal pe care el a comis-o*”; 2) **Immanuel Kant**, marele filozof german, preciza „*dreptul penal este dreptul suveranului de a înflige o suferință supusului pentru infracțiunea sa*”; 3) **A. von Feuerbach**, socotit la acea vreme de prof. Tanoviceanu cel mai mare penalist al Germaniei, considera că „*Dreptul penal este știința drepturilor pe care legile penale le dă statului contra supușilor care le violează*”; 4) **Fr. Carrara**, apreciat de către prof. Tanoviceanu drept *ilustru penalist italian*, iar de către S. Sighele (autor italian), *cel mai mare dintre penaliștii clasici*, definea dreptul penal: „*Știința penală e căutarea limitelor interne și externe între care numai statul poate apăra drepturile oamenilor cu luarea unui drept*”; 5) **J.J. Rousseau**: „*Dreptul penal e mai mult sancțiunea celorlalte legi decât o specie particulară de drept*”.

³ **Vintilă Dongoroz**, *Drept penal (reeditarea ediției din anul 1939)*, Asociația Română de Științe Penale și Editura Societății Tempus, București, 2000, p. 21 și urm.

⁴ Citată de **Florin Streteanu**, *Tratat de Drept penal. Partea generală*, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 2.